

Jerko Barišić

FERNAND PORTAL — OTAC
EKUMENIZMA U KATOLIKA

»Igrao je veliku ulogu u našem vjerskom životu prve četvrti ovog stoljeća i bio je skriveni pokretač mnogih aktivnosti koje su se pokazale s blijeskom.«

Jean Calvet

Moglo bi se reći da je Portal gotovo slučajno dobio ekumenski poziv. Njegov na oko nepredviđeni, ali zaista providencijalni susret s Lordom Halifaxom u jesen 1889. znači početak ekumenizma kod katolika. Tada se, naime, u Funchalu na Madeiri rodio katolički ekumenizam. Obojica stranaca bili su došli zbog zdravlja, Portal zbog vlastitoga, a Lord zbog sinovljeva. Bog pak imao je svoje planove i račune. I kad bi se kasnije Portal sjetio da je njegov »prisilni boravak« bio početak borbe za jedinstvo Crkava, volio je citirati portugalsku poslovicu: »Bog ravno piše i krivim crtama.« Doista, Bog šalje Crkvi velike ljude u pravi čas.

Portal i Halifax od tada postaju nerazdruživi za cijeli život. »Između tih dviju velikih duša razvilo se sveto, duboko, neuništivo prijateljstvo, zahvaljujući kojemu se otkrila i Portalova karizma. Tek tada je on pokazao svoju veličinu da bi postao čovjek kontakta i naš prvi ekumenist prije same te riječi.«¹ Naime Lord Halifax je oduševio Portala za rad na

¹ MAURICE VILLAIN, *Introduction à l'œcuménisme*, Casterman, 1964, str. 262.

jedinstvu Crkava.² I »Portalova povijest od sada je povijest — ne redovita, već isprekidana, upravljena neravnim ritmom iskustava, uspjeha i neuspjeha — povijest kakvu zahtijeva ekumenska vizija problema jedinstva.«³

Teško je u jednom malom članku prikazati velikog Portala. Gotovo je nemoguće u nekoliko stranica zbiti jedan čudesno opsežan i bujan život. Ipak ćemo pokušati da »otkrijemo nepoznatog Portala«. Najprije ćemo iznijeti njegovu biografiju i karakterne crte, što će nam poslužiti kao potka njegova ekumenizma, a zatim ćemo pogledati njegov rad na sjedinjenju odijeljenih kršćana, onda zalaganje na obnovi Crkve i konačno istaknuti metodu »katoličkog oca ekumenizma«.

Portalova osoba

Život

Pogledajmo najprije letimično Portalov život! Fernand Etienne Portal rodio se 14. kolovoza 1855. u selu Laroque, koje se nalazi na rijeci Hérault u brdovitom kraju Basses-Cévennes, biskupija Montpellier. Godine 1868. stupa u malo sjemenište Beaucaire (Gard), a od sljedeće godine (1869.) do 1874. je u malom sjemeništu Montpelliera. Neko je vrijeme kolebao između karijere časnika i misionara. Izabrao je teže pa je s 19 godina primljen u Misijsku kongregaciju sv. Vinka Paulskoga, zvanu lazariisti. Slijedi 6 godina novicijata. Za svećenika je zaređen 1880. Želio je kao misionar poći u Kinu. No sad počinju njegove mnogobrojne i različite službe (a usput i liječenje) u Francuskoj, Alžiru, Španjolskoj i Portugalu. Već od 1880. predavat će filozofiju i dogmatiku u velikim sjemeništima u Oranu, Nici, Cahorsu i Châlons-sur-Marne.

Portal je bio plućni bolesnik. God. 1886. je bacio krv pa su ga poslali na odmor u Lisabon. U listopadu 1889. ide na oporavak u Funchal na Madeiri, gdje će kod sestara Kćeri Ljubavi ujedno biti pomoćni duhovnik. Tu se susreće s Charles Woodom — Lordom Halifaxom. Od 1894. pokušava pokrenuti crkvene vlasti, anglikanske i katoličke. God. 1895. pokreće *Revue anglo-romaine*. Godine 1898. je poglavar velikog sjemeništa u Nici, a od 1899. do 1908. upravitelj sveučilišnog sjemeništa sv. Vinka Paulskog u Parizu. Godine 1904. osniva i vodi do 1908. *Revue Catholique des Eglises*. God 1907. susreće Madame Gallice. Tu je početak zajednice na službu siromašne djece pariškog predgrađa Javel. God. 1908. osuđen je kao

---

² Tako se onda nazivao ekumenizam.

³ RÉGIS LADOUS, *L'émérgence d'une vision oecuménique*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 84.

modernist. Mora napustiti sve službe. Poslije šest mjeseci prognanstva u Limayu nastanjuje se u privatnom stanu u Parizu, Rue de Grenelle. God. 1910. osniva družbu *Dames de l'Union*. God. 1912. preuzima vođenje grupe studenata. Godine 1914. utemeljuje u Les Corbières (Savoja) siro- tište. God. 1921. susreće se s kardinalom Mercierom. Od 1921. do 1925. duša je Malinskih razgovora. God. 1926. u Arcueilu na uzvisici Kremlin- Bicêtre osniva dispanzer za majke i djecu. U isto vrijeme Portal će biti duhovnik siromašne pariške četvrti, duhovni vođa sredjnoškolaca i studenata, kateheta siromašnih djevojčica, socijalni radnik, reformator, voditelj intelektualne elite vjernika i nevjernika, katolika i nekatolika, a nadasve ekumenist. Umro je u Parizu od udara kapi u Rue de Lourmel 19. lipnja 1926. Godinu dana kasnije tijelo mu je preneseno u kriptu kapele u Les Corbières.

Ličnost

O Portalovoj ličnosti i karakteru mnogo toga doznajemo od njegovih znanaca i prijatelja, iz njegovih djela, predavanja, pisama i spisa, a pogotovo iz njegove divne »duhovne oporuke«. Tako obično zovu predavanje *Le rôle de l'amitié dans l'union des Eglises* što ga je držao u Louvainu 19. studenoga 1925.⁴

Portal je zaista posjedovao neke posebne i rijetke darove. Bio je vješt animator. Imao je božansku karizmu buditelja.⁵ Za to je posjedovao poseban čar, gotovo je opčinjavao. Odmah bi pronalazio prikladne ljude, zagrijao ih, oduševio i osvojio za svoje ciljeve. Širio je uvjerenje da čovjek mora sve svoje sile staviti na službu Kristu i njegovoj Crkvi. Njegov biograf Bernad kaže da je imao »genij prvih intuicija, prvih susreta, prvih razgovora, prvih organizacija«. ⁶ Zato mu je djelo ostalo nedovršeno, gotovo u nacrtu. Portal je imao zdravu filozofiju o ljudima i stvarima. Brzo je uočavao bit problema, kao i njegovo rješenje. Tavernier ga skicira ovako: »Nikad se nije razmetao, radije je ponajvećma rezerviran, volio je slušati, a na kraju bi dao rezime ili pak mišljenje formulirano s jednostavnom jasnoćom, koja je impresionirala.« ⁷ Uz naravne darove Portal je posjedovao i nadnaravne — svetost. Bio je »autentični svetac«. ⁸ Najprije

⁴ Prvi ga je nazvao Portalovom duhovnom oporukom abbé Gratieux. Zanimljiva je i povijest predavanja. Sastavio ga je najprije Cappuyns po sjećanju te uz pomoć nekih zabilježaka samoga Portala. Potpisano Portalovim imenom, predavanje je tiskano u broju od 23. X 1925. u *La Revue catholique des Idées et des Faits*. No Portal je protestirao pa je članak kasnije ispravljen. (*Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 10—11).

⁵ MAURICE VILLAIN, navedeno djelo, str. 261.

⁶ L.J. cardinal SUENENS, *L'abbé Fernand Portal*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 77.

⁷ JEAN BERNAD, *Les Conversations, de Madère à Malines*, u *Unité des Chrétiens*, br. 22., travanj 1976., str. 6.

⁸ MAURICE VILLAIN, navedeno djelo, str. 373.

osobno obraćenje, a zatim niz kreposti visokog stupnja. Osobito se isticao u poniznosti. »Strpljivost je velika lekcija moga života.«⁹ »Živio je u nadi nemogućega.«¹⁰ A kruna svega — ljubav. Villain ga zaokružuje moralno i intelektualno: »Bio je ponizan, jednostavan, pun šarma, obdaren krepošću dočikanja i prihvaćanja, drugome izvanredno otvoren... A ono što ga je odlikovalo kao profesora, to je bio izuzetni dar da probleme pronikne s njihove stvarne i životne strane.«¹¹

Kaže se da ljudi posjeduju nešto od prirode u kojoj su nikli, da se ona odražava na njihovu karakteru. Portal potječe iz mjesta Laroque (roc, roche, rocher = hridina, litica, stijena), koje se zaista i nalazi na hridini. Zbog toga je mjesto dobilo geslo *adversis duro* (ustrajem, opirem se protivnostima). Portal je doista cijelog života poput pećine bio ustrajan i nepokolebiv. Nipošto tvrdoglav. Upornost uz poniznost. Svijest ispravnosti vlastitog stava i svojih načela te čvrsto nastojanje njihova ostvarenja. Značaj mu se odražavao na licu. Tavernier ga opisuje ovako: »Usta i brada naglašeni kao kod ljudi s usredotočenom i upornom energijom... oči otvorene, vesele, zainteresirane, u kojima su se često vidjela živa svjetlucanja.«¹²

Portal je bio redovnik lazarist. To će dati polituru njegovu karakteru. Svog duhovnog oca Vinka Paulskog nastojao je slijediti potpuno i u sve-mu. U Londonu se 1896. pred jednim skupom ovako predstavio: »Onaj koga vidite pred sobom jest francuski svećenik, ponizni sin svetog Vinka Paulskog.« Njegov subrat Jean Gonthier kaže jednostavno: »Duhovno srodstvo oca Portala s Monsieuirom Vincentom bilo je očito«, te nastavlja da je Portal bio jedan od njegovih najautentičnijih sinova.¹³ Ali glavno u čemu su se podudarali jest to što je Portal, kao i Vinko, znao iz događaja čitati znakove Božje i u njima čuti njegov zov. Tako je u susretu s Lordom Halifaxom shvatio poziv na apostolat jedinstva Crkava — osnovnu značajku svog života. U pismu upravljenom na Mme Gallice 1907. piše Portal: »Nisam imao mira nego tek kad sam shvatio da je djelo sjedinjenja dovršetak djela obnove izvršenog po svetom Vinku Paulskom i njegovim učenicima, da sam radio dobro u pravcu označenom od mojih starijih, da sam formirajući apostole sjedinjenja nastavljao djelo izgrađivanja klera i obnove Crkve. Vjerujem pak da ću, ako mi Bog dade vremena, stići da ustanovim jednu vrstu sjemeništa sjedinjenja Crkava.«¹⁴

⁹ Portalovo pismo gdji Gallice od 26. siječnja 1912.

¹⁰ JEAN GUITTON, *Monsieur Portal et l'amitié*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 22.

¹¹ MAURICE VILLAIN, navedeno djelo, str. 263.

¹² *Unité des Chrétiens*, br. 22, travanj 1976., omot.

¹³ JEAN GONTHIER, *Fernand Portal, Fils de Saint Vincent de Paul*, u *Unité des Chrétiens*, br. 22., travanj 1976., str. 18. i 19.

¹⁴ Portalovo pismo gdji Gallice od 9. kolovoza 1907.

Karakter čovjeka najbolje se izgrađuje, pa i najjače pokazuje u teškoćama života. A Portal ih je imao dosta. Već smo spomenuli njegovu dugotrajnu bolest. No svakako su teže duhovne patnje: neuspjesi, neshvaćanje okoline, krivo prosuđivanje rada, pa i od vlastitih starješina, osuda subraće, čak i službene crkvene vlasti. Portal je upravo tu doživio najteže udarce. Naime, pretrpio je vanjski krah dvaju najvećih pothvata svog života: 1896. neslavno završava anglo-katolička kampanja, a jednako 1926. razgovori u Malinesu. Njega je pak osobno Crkva 1908. osudila kao modernista. Državni tajnik kardinal Merry del Val osobno je priopćio generalnom poglavaru lazarista Msgru Fiatu da Portal mora biti svrgnut sa svih funkcija uz definitivnu zabranu da išta javno objavljuje i govori. Nije se mogao braniti, opravdati, dokazati. I tako prognan, živio je nepoznat pola godine u mjestu koje je moralo ostati tajno. *Revue Catholique des Eglises* bila je naredbom starješina obustavljena. Kružoci među studentima zatvoreni. On sam skinut je s rektorskog položaja i do konca života bit će lišen svakog službenog mjesta u Crkvi. Pomalo pesimistički pisat će tada Lordu Halifaxu: »Za naše ideje nastala je zima, a mi sami vjerojatno nećemo vidjeti novoga proljeća.«¹⁵ Za javnost je Portal doslovno bio mrtav. I neki su se silno začudili da je još živ kad su mnogo godina kasnije u tisku pročitali njegovo ime u vezi s malinskim razgovorima. Dakle, prividni neuspjeh svih njegovih inicijativa! Portal je tada bez velike tjeskobe spremno sišao s pozornice, uvjeren da će doći vrijeme kad će se opravdati njegov optimizam. »U poništenju nas samih doći će plodnost našeg djelovanja.«¹⁶ U lipnju 1908. pisao je Halifaxu: »Dok se Merry del Val i njegovi prijatelji vesele zbog svog trijumfa, a mog poniženja, ja ću zdušnije raditi nego ikada, u sjeni, u tišini, u dva ili tri mala kruga, da bih za Crkvu formirao apostole sutrašnjice, radnike i radnice, sposobne da shvate nova vremena.«¹⁷ I kad se početkom 1909. vratio iz prognostva u Limayu, prihvatio se Javela. Guitton piše: »Sjećam se jednog predavanja o životu Newmana što sam ga održao pred njim oko 1924. On mi je prišao i istaknuo da je najherojskije u tom životu bilo onih dvadeset godina kad je obraćeni Newman bio neshvaćen od one rimske Crkve kojoj je bio sve žrtvovao. Pogodio sam da je to također bila skrivena bol i Monsieura Portala. Danas pak treba shvatiti da je to bila njegova veličina.«¹⁸

Portal je doista trpio »u Crkvi, po Crkvi, za Crkvu«.¹⁹ Uvijek strpljivo i podložno jer »Crkvu treba nositi i podnositi.«²⁰ Prijatelju Robertu

---

¹⁵ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 92.

¹⁶ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 91.

¹⁷ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 92.

¹⁸ JEAN GUITTON, navedeni članak, str. 24.

¹⁹ P. MICHALON, *Actualité du P. Portal*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 8.

²⁰ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 94.

Gardineru reći će: »Svom dušom ljubim i poštujem vlast moje Crkve i dao sam joj sigurne dokaze za to. Vjerujem u svemogućnost Duha Božjega.«²¹ Spomenimo opet Villaina: »Poziv pionira nije sinekura. Sam Bog zna što je Portal morao pretrpjeti. Ustrajan i bez ikakve ambicije (dvije bitne osobine) slijedio je svoj put. Na njega su se sručile kušnje koje bi iščupale i najjače... U tim neprilikama znao je sačuvati mir, bez sjene ikakve mržnje. Uvijek je očekivao Božji čas.«²²

Portal se pokazao velikim i na kraju života. »Ja moram iščeznuti da ustupim mjesto drugima, pametnijima i vještijima od sebe.«²³ Nipošto nije smatrao da je nezamjenjiv. »Da bi se išlo dalje, potrebna su druga sredstva, kojih ja ne znam, trebaju drugi ljudi, koji nisu iscrpljeni. Ja bih više smetao nego koristio... Zaista, više nemam što nego nestati.«²⁴ Pred smrt će reći ocu Calvetu: »Htio sam približenje, približilo se, razgovara se. Ono što je bio moj posao, završeno je, ja nemam drugo nego umrijeti.«²⁵

Rad na ujedinjenju kršćana

S anglikancima

Jasno je da će Portal svoj rad na sjedinjenju usmjeriti najprije prema anglikancima. Tu će on dati najviše. Najprije je stekao takvu kompetenciju s anglikanskim stvarima koju mu nitko kod nas na početku stoljeća nije mogao osporiti.²⁶ Sad je trebalo obje crkvene vlasti nečim pokrenuti na nekakve razgovore. Portal i Lord Halifax izabrali su pitanje anglikanskih ređenja. I tako počinje »anglo-katolička kampanja«. Godine 1893. Portal je, uz pomoć anglikanskog teologa Pullera, objavio brošuru *Les ordinations anglicanes* potpisanu pseudonimom Dalbus. Tu se predstavio kao vrstan teolog. Pošto je prikazao slabost tradicionalnih argumenata u pregledu intencije, te materije i forme, Dalbus, navodeći kao razlog nedostatak ceremonije predavanja instrumenata, što je u sakramentu potpuno nebitno, dovodi do nevaljanosti ređenja. Dakle zaključak — valjanost ne bi bila utvrđena.

U međuvremenu, početkom rujna 1894., Portal je bio pozvan u Rim. Primio ga je najprije kardinal Rampolla, a sutradan Lav XIII. Portal je

²¹ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 93.

²² MAURICE VILLAIN, navedeno djelo, str. 262.

²³ L.J. cardinal SUENENS, navedeni članak, str. 76.

²⁴ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 95.

²⁵ JACQUES DESSEAUX, *Un jour, on verra que nous avons raison...*, u *Unité des Chrétiens*, br. 22., travanj 1976., str. 1., bilješka 3.

²⁶ MAURICE VILLAIN, navedeno djelo, str. 262.

ispričao izvor svoje akcije. Opisao je put po Engleskoj, sastanak s nadbiskupom Yorka i Canterburyja te drugim biskupima i ličnostima Visoke Crkve, kao i ostalih anglikanskih zajednica. Papa je slušao s velikom pažnjom. Nije vjerovao da su stvari pošle tako daleko. Na upit koje su zapreke sjedinjenju, Portal je odgovorio da su dvije: prva dolazi od onih koji neće sjedinjenje, nego samo individualne konverzije, a druga od krivo shvaćenih papinih prerogativa. Portal je zatim predložio da bi trebalo pisati nadbiskupima Yorka i Canterburyja da se uspostavi mješovita konferencija o pitanju ređenja. Papa je pristao, a kao mjesto sastanka sam je spomenuo Bruxelles. Kasnije je papa odredio da se najprije napravi indirektan demarš. Ako nadbiskupi jednako postupe, onda će se pisati izravno. Lav XIII. ohrabrio je Portala da nastavi akcijom. Portal je zatim otišao u Englesku. Nadbiskup Yorka bio je sklon, dok je nadbiskup Canterburyja oklijevao, lavirao. U međuvremenu su ojačali protivnici unije i u Engleskoj i u Rimu. Oni su doista postigli da će se pitanje ređenja ispitivati jednostrano, samo katolici.²⁷

Anglikanska ređenja doista su uznemirila duhove. Portal je postigao cilj. Nastaju polemike. Mišljenja su podijeljena. Jedni se izjašnjavaju za valjanost ređenja, drugi za njihovu sumnjivost, dok su treći bili za nevaljanost. Godine pak 1895. Portal je osnovao *Revue anglo—romaine*, koju će sam uređivati. U Rimu su, međutim, počela službena istraživanja. God. 1895. osnovana je jedna komisija. Ona se sastala u ožujku 1896. Samo Duchesne bijaše sklon priznanju, Gasquet i Gasparri protivni, dok su Moyes, Fleming i de Augustinis ostali neodlučni.²⁸ Portal je ipak dozvao dva anglikanca, Pullera i Laceyja, koji su došli da dadu, ako budu pitani, neslužbeno mišljenje.²⁹ Rad teologa prihvatila je kardinalska komisija te se izjasnila za nevaljanost. A 18. IX. 1896. Lav XIII. konačno je izdao bulu *Apostolicae curae* o nevaljanosti i ništetnosti anglikanskih ređenja. Anglikanski nadbiskupi dostojanstveno su odgovorili na bulu *Odgovorom* od 19. II. 1897., gdje jasno iznose anglikansku nauku o svećeništvu i sakramentima.

Kao glavne razloge neuspjeha kampanje Régis Ladous navodi manjak Portalove informiranosti i krivu procjenu. Naime, Portal nije dobro poznavao rimsku kuriju. On je podcijenio tjeskobu i uznemirenost što ju je u vatikanskim krugovima prouzročio uspon ateizma i antiklerikalizma. Nije shvatio da se Sveta Stolica nadala konverziji anglikanaca en masse ili onih bližih katolicizmu. Papa nije imao namjeru priznati Anglikansku

---

²⁷ Sve ovo potanko opisuje sam Portal u spomenutoj konferenciji *Le rôle de l'amitié dans l'union des Eglises*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 12—20.

²⁸ Gasquet i Gasparri kasnije će postati kardinali.

²⁹ R. ROUSE — S.C. NEILL, *Storia del movimento ecumenico dal 1517 al 1948*, il Mulino, Bologna, 1973, svezak II., članak: HENRY RENAUD TURNER BRANDRETH, *I tentativi di riavvicinamento reciproco delle Chiese*, str. 164.

Crkvu, nego preko priliva konverzija stvoriti unijatsku Crkvu. (To je sam u ljetu 1896. preko kardinala Perrauda dao na znanje Portalu.) I Ladous zaključuje: »Osuda anglikanskih ređenja u rujnu učinila je kraj onome što nije bilo drugo nego jedan veoma dugi nespornizam.«³⁰

Poslije neuspjeha s ređenjima Portal i Lord Halifax strpljivo će čekati svoj čas. I dočekali su ga poslije 30 godina. Naime, 1920. godine 250 anglikanskih biskupa poslalo je s Lambeth-konferencije *Appeal to All Christian People*, poziv na sjedinjenje, u kojemu u tu svrhu iskazuju spremnost da stupe na konferencije s drugim Crkvama pa čak i da prihvate nadopunu ređenja ako to bude prosuđeno nužnim. Pružila im se, dakle, povoljna prigoda u času kad su se najmanje nadali. Ali kako je iskoristiti? Kome se obratiti? Najpogodnija ličnost za to bio je kardinal Mercier. I 19. X. 1921. Portal i Lord Halifax prikazali su se nadbiskupu Malinesa.³¹ »Zašto se ne obratite engleskim katoličkim vlastima?« — upitao je malinski nadbiskup Lorda. »Jer je protivnik stav duhova.« I belgijski se primas prihvatio vođenja i organizacije razgovora. »S mješovitim konferencijama bili smo doživjeli neuspjeh, opet počinjemo s mješovitim konferencijama. Zaista se nikad ne smije klonuti duhom.«³² Ukupno je bilo pet konferencija od 1921. do 1926. Na njima je grupa katolika i anglikanaca zajednički raspravljala o razlikama između dviju Crkava u vidu ponovnog sjedinjenja. Portal je na razgovorima uz anglikanca Freerea, budućeg biskupa, vršio dužnost tajnika.³³ Nekoliko mjeseci prije posljednje konferencije preminuli su Mercier i Portal.

Točno je rekao Tavernier: »Malines imadijaše svoj preludij na Madeiri.«³⁴ Za Portala su malinski razgovori bili uspjeh i njegovo najveće razočaranje.³⁵ Jasno je, nisu postigli krajnji cilj, ali su postigli mnogo na putu k tom cilju. Zato je s pravom napisao Mondin: »Sastanci su imali privatni karakter, a uza sve to ući će u povijest kao jedan od najvažnijih religioznih događaja u posljednja četiri stoljeća.«³⁶

---

³⁰ REGIS LADOUS, navedeni članak, str. 86.

³¹ Portal će od 21. I 1921. napisati Mercieru ukupno 53 pisma. U onom od 9. VI 1925. nabacuje čak ideju o susretu Merciera i Davidsona u Canterburyju. To kardinal odobrava. Ali do toga će doći tek za njegova drugog nasljednika, Suenensa. (CHANOINE DESSAIN, *Mercier et Portal*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 69. i 73.)

³² Abbé F.PORTAL, spomenuti članak, str. 18.

³³ CHANOINE DESSAIN, spomenuti članak, str. 70.

³⁴ JEAN BERNAD, spomenuti članak, str. 6.

³⁵ OLIVO BOLZON, *Il dialogo ecumenico*, editrice trevigiana, Treviso, 1966., str. 80.

³⁶ BATTISTA MONDIN, *L'Ecumenismo nella Chiesa Cattolica prima, durante e dopo il Concilio*, Herder, Roma, 1966, str. 24. — Opširnije o Mercieru i razgovorima u Malinesu vidi u mojim člancima: *Kardinal Mercier — korifej katoličkog ekumenizma*, *Obnovljeni život*, broj 3, 1977, str. 253—260. i *Razgovori u Malinesu, Crkva u svijetu*, broj 2, 1977, str. 157—167.

Portalov rad s anglikancima odvio se, dakle, u dva navrata, u dvije faze: 90-tih godina prošloga i 20-tih godina ovog stoljeća. Portal je izvana, prividno, doživio potpuni neuspjeh. Njegov pak diskretan i ustrajan rad u međuvremenu možda je važniji od same anglo-katoličke kampanje i malinskih razgovora. Tada je ujedno sazorila i Portalova misao o kompletnom problemu sjedinjenja. A sve će to kasnije, pa i poslije njega donositi obilan plod, iako još ne konačan i potpun.

S pravoslavicima

Preko anglikanaca Portal je otkrio svijet pravoslavlja i svijet reformacije. Vidio je naime nastojanje anglikanaca da sačuvaju poziv svoje Crkve da budu Crkva — most među svim kršćanima. Preko Kanala je naučio da treba misliti i živjeti u perspektivi potpunog Tijela Kristova.

Prvi pokušaj ekumenskog otvaranja između pravoslavlja i katolicizma učinio je pri koncu 19. stoljeća ruski filozof Vladimir Solovjev. Svoj projekt izložio je u knjizi *Rusija i opća Crkva*, napisanoj izravno na francuskom kod Lorina. S mišlju Solovjeva Lorin je upoznao svoga prijatelja Portala. Lorin je također upoznao Portala s ruskim filantropom Nikolom Nikolajevičem Neplujevim. Ovaj se u dobi od 25 godina odrekao diplomatske karijere da bi se posvetio Kristu i narodu te je na svom imanju osnovao neke vrste komunističku organizaciju, ali na kršćanskim načelima. To je polu-zemljoradničko, a polu-industrijsko *Radničko bratstvo uzvišenja svetog Križa* s dubokim religioznim životom, prožetim duhom ljubavi. Neplujev je posjetio Portala 1907. Nažalost, prerano je umro (1908). Povezanost između Javela i Vozdviženska trajala je i poslije toga sve do rata 1914. U Parizu je pak Portal stekao prijateljstvo s arhimandritom grčke Crkve Porfirijem Logotetom, kasnijim nadbiskupom Sinaja. A anglikanac Birckbeck, dobar poznavalac ruskog pravoslavlja, upozorit će Portala na slavenofile. U svrhu studija Rusije Portal šalje onamo prijatelja svećenika Morela. Ovaj je odmah stekao povjerenje i prijateljstvo s Dimitrijem Homjakovim, sinom Alekseja. Ali, nažalost, Morel se uskoro utopio u jezeru dobra Homjakovih 11. VIII. 1905. Sada će Portal spremi za Rusiju Gratieuxa. Ovaj se oduševio slavenofilima (prozvat će ga »posljednji slavenofil«). A drugi Portalov učenik Quenet posvetit će se studiju Čaadajeva, promotora ruskog okcidentalizma (naginjao je katolicizmu). Abbé Gratieux ide prvi put u Rusiju 1907. da na licu mjesta studira slavenofilstvo. Plod toga rada biti će odlično djelo *A. S. Homjakov i slavenofilski pokret*, izdano 1939. Godine 1917. Gratieux će biti angažiran u Rusiji i od francuskog ministarstva vanjskih poslova. Ljubav prema pravoslavlju i Rusiji kod Portala neće jenjati ni poslije listopadske revolucije. Tada će on slati u Rusiju mladog slavistu Antoina Martela, u kojemu su mnogi zbog njegovih kvaliteta, premda je bio laik, vidjeli Portalova duhovnog nasljednika. No Martel je 1927. u Moskvi bio zatvoren od GPU-a i vraćen u Francusku. Umro je od sušice u 32. godini.

Konačno je Portal imao veze i s našim pravoslavljem, bar u svojim planovima. Počujmo, neka nam to sama ispriča jedna od njegovih *Dames de l'Union*, Marguerite de Folleville: »Godine 1924—26. otac Portal je dao dvjema svojih gospodica rada da pohađaju tečaj hrvatsko-srpskoga, to su gđice Colas i de Folleville, živo želeći da ih pošalje u Srbiju da tamo osnuju kuću prijema za jedinstvo Crkava (tečaj u Školi istočnih jezika, ulica Lille). Zatim tečaj Crvenog križa za diplomu bolničarke.«³⁷

Ruski teolog u Francuskoj Elie Mélija kaže da je za Portala šteta što nije imao mogućnosti ni vremena da kontaktira s mladim ruskim teolozima i filozofima koji su početkom stoljeća otkrili Crkvu u njezinu čistom dinamizmu i proročkom pozivu. Osim toga, interes »portalovaca« usredotočio se isključivo na rusko pravoslavlje, zanemarujući povijesnu normu grčko-bizantskog pravoslavlja, ono crkvenih otaca. No Portal je umro 1926., a tek godinu prije počeo je radom glasoviti teološki Institut sv. Sergija u Parizu. Benediktinski samostan Amay (kasnije Chevetogne) osniva se 1926., a centar Istina u Lilleu (sada Pariz) 1927. — koji će svestrano studirati pravoslavlje u vidu ponovnog sjedinjenja. I završava Mélija: »Tijekom godina ostvareni su uspjesi, ekumenska vizija se proširila, naše međusobno poznavanje se obogatilo . . . još nije vrijeme žetve. . . uza sve to oni koji su to prokrčili zaslužuju za svoju odvažnost i za svoje patnje priznanje i divljenje.«³⁸

S protestantima

Prije 1904. Portal je imao malo kontakata s protestantima. Sada počinju ozbiljniji, i to najprije s francuskim protestantima. Trebalo je, dakle, čekati 1904. godinu da se pokuša konkretno približavanje. Tada je, naime, ministar Combes objavio projekt odvajanja Crkava i države, koji je Crkvama poricao pravo da se same organiziraju kako znaju i mogu. Centralni savjet reformiranih Crkava Francuske je protestirao. Portal je tada uhvatio prigodu da u svojoj reviji predloži zajedničku akciju u korist jednog, doduše, zakona rastave, ali koji bi respektirao slobodu svih Crkava. »Éto, — pisao je — za katolike, kao i za protestante terena gdje će se susresti . . . i ako je istina da je najplodnije prijateljstvo sklopljeno u borbi, mnogo se može očekivati za sjedinjenje od borbe koja se sprema.«³⁹ Protestanti su prihvatili poziv. Počelo je najprije diskretnim pripremnim kontaktima, a početkom 1905. Portal je već primio grupu protestantskih

---

³⁷ M. de FOLLEVILLE, *L'oeuvre des »Dames de l'Union«*. *L'oeuvre des »Corbières«*, u *Unité Chrétienne*, br. 42., svibanj 1976., str. 59.

³⁸ Archiprêtre ELIE MÉLIA, *L'abbé Fernand Portal: hommage d'un orthodoxe*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 29.

³⁹ RÉGIS LADOUS, *Portal et les Protestants français (1902—1908)*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 31.

studentata teologije. Kasnije će se ti susreti odvijati redovito. Tako se Portal povezo s Monierom, Monodom, Bonet-Maurijem, Sabatierom, Wagnerom i drugima. *Revue Catholique des Eglises* donosit će članke o protestantizmu, onda one s ekumenskom notom. A novost bez presedana u katoličkom tisku bila je kad je u listopadskom broju 1905. i pero povjereno jednom anonimnom pastoru. Iste godine Portal će s Laberthonnièrom osnovati *Société d'Etudes religieuses* da bi tako imao dovoljno članaka od kršćana različitih konfesija. No zbog neslaganja s Laberthonnièrom u ekumenskim pogledima doći će kasnije do rascjepa u *Društvu*. Međutim, u veljači 1906. Pio X. osudio je sam princip rastavljanja Crkve i države. U srpnju pak 1907. osudio je katolike koji izražavaju ili favoriziraju »štetne zablude u svetim znanostima, tumačenju Svetoga pisma i glavnim tajnama vjere«. ⁴⁰ Takve naziva modernistima. Portal je sve teže dobivao dozvolu svojih starješina za kontakte s protestantima. Konačno je u proljeće 1908. i sam bio osuđen. Od tada su njegove veze s protestantima bivale potajne. A njegov stan u Rue de Grenelle, kamo se povukao 1909., postao je mjesto susreta između francuskih protestanata i anglikanaca.

Rad na obnovi Crkve

Odmah na početku svog ekumenskog djelovanja Portal je shvatio da ne može doći do ponovnog sjedinjenja kršćana bez njihove prethodne obnove. Kako ih je grijeh podijelio, tako će ih duhovna reforma opet ujediniti. Sam je rekao: »Jedinstvo koje se priprema bit će učinjeno preko novog kršćanskog života.« ⁴¹ Zato će usporedo s Portalovim radom na sjedinjenju teći i njegov rad na obnovi Crkve. I to će biti usko, intencionalno povezano. Taj njegov obnoviteljski rad podijelit ćemo u tri usmjerenja: na socijalnom, intelektualnom i na moralnom polju, premda se stvarno ukrašavaju i isprepliću.

Socijalno

Godine 1906. Madame Gallice, iz glasovite obitelji d'Épernay, naglo je izgubila muža. Ostala je udovicom sa 36 godina. Kako nije imala djece, odredila je da će svoj veliki imetak posvetiti siromasima, naročito djeci. God. 1907. susrela se s Portalom. On joj postaje duhovni vođa. A pariški nadbiskup Richard dodijelio joj je za taj rad jednu od najbjeđnijih četvrti svoje biskupije — jugozapadno predgrađe Pariza Javel: naselje radnika i siromaha, sijelo prnjara, noćara i uličara, mjesto bijede, bolesti i grijeha — »parišku Kalkutu«. Udovica je tu najprije unajmila radnju nekog obučara.

⁴⁰ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 32.

⁴¹ JACQUES DESSEAUX, navedeni članak, str. 2.

U njoj je počela sakupljati djecu. Kasnije je kupila prostrani teren u ulici de Lourmel, gdje je sagradila nekoliko zgrada. Tu se prihvaćaju djeca osobito poslije nastave u 16 sati. Ona su tu primala hranu, grijala se, spremala zadaće, igrala se i odmarala. Četvrtkom i nedjeljom držali su se tečajevi higijene, kuhanja, šivanja, crtanja, pjevanja, plesanja, drame. A djevojke koje su završile školu imale su stručna predavanja iz strojopisa, računovodstva i slično. Kasnije bi im se Mme Gallice svojim vezama pobrinula za budućnost (namještenje, udaja). S vremenom je djece bilo više od 500. Siročad i »socijalni slučajevi« bili su potpuno na brizi zajednice. Organizirale su se šetnje, društva, a preko praznika ljetovanja u kućama Normandije i Savoje. Preko djece dolazilo se do roditelja.

Do svoje osude 1908. Portal je malo mogao pomoći Mme Gallice, osim svojim savjetom, dok se nakon svojeg povratka iz egzila početkom 1909. dao svim svojim silama na avanturu Javela. Uz Madeiru, Malines, Les Corbières, Javel će postati jedno od karakterističnih mjesta Portalova života. Tu je mogao potpuno ostvariti svoj trostruki poziv lazariste, misionara i ekumeniste. Gdji Gallice pomagale su mlade djevojke i gospođe bilo besplatno, bilo pak uz neku nagradu. Od tih suradnica Portal 1910. osniva *Dames de l'Union*, koje će se pod upravom Mme Gallice a njegovim vodstvom potpuno posvetiti djeci i siromasima.

Godine 1915. Mme Gallice i Portal osnivaju u Les Corbières (Savoja) sirotište. Tu su k tome ljeti dolazili na odmor osim siromašne djeće i studenti, pa i stariji ljudi.⁴² Na uzvišici pak Kremlin-Bicêtre u Arcueilu, nadomak Pariza, osnovali su 1926. dispanzer za majke i djecu te kućne posjete bolesnika i siromaha, za ono vrijeme rijetkost u jednom pučkom naselju. Portal ga je posjetio tri dana prije smrti.

Portal je govorio da čovjeka treba najprije podizati materijalno da bi se onda mogao podići duhovno, nadnaravno. »Treba prihvatiti stanje siromaha, treba ići do dna ljudske naravi da se sva uzme i ponovno digne skupa s njome.«⁴³ A gdji Gallice napisat će 1923: »Siromah je jedna vrsta sakramenta.«⁴⁴ Odatle njegov silan socijalni rad. »Moramo dakle biti prijatelji, propagatori, stvaraoci svakog usavršavanja i svakog napretka.«⁴⁵

---

⁴² Portal je želio tu sagraditi kapelicu koja bi bila centar molitve za jedinstvo. »Stvoriti jedno mjesto molitve uz mjesto ljubavi, to jest ujediniti kontemplaciju i akciju.« Mme Gallice mu je poslije njegove smrti ispunila želju. Kapelica je posvećena 1927. Tu su prenijeli zemne ostatke Portala. Tu je također pokopana i Mme Gallice, koja je umrla 1932.

⁴³ RÉGIS LADOUS, *L'abbé Portal au service des hommes*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 11.

⁴⁴ JEAN BERNAD, *Javel: un signe au milieu du peuple*, u *Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 39.

⁴⁵ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 50.

Obnova Crkve, jasno je, obuhvaća sve vidove života. To znači da će uz socijalni rad biti potreban i onaj na intelektualnom polju. Portal će tu mnogo djelovati i prije nego postane ekumenist, a pogotovo poslije. U brojnim svojim dužnostima kao profesor i starješina (pedagog) po raznim sjemeništimu radio je zdušno na obnovi Crkve. No on radi i izvan toga kruga. Odgaja i mlade koji neće da budu svećenici. God. 1902. postaje službeni duhovnik glasovite pariške *l'Ecole Normale Supérieure*. Tu je 1912. organizirao jednu skupinu studenata koja će se kod njega posebno sakupljati redovito svake sedmice tijekom školske godine sve do njegove smrti. Uz teoretsko naglašavao je i duhovno izgrađivanje, napose osobni odnos s Isusom. Upućivao ih je i u problem jedinstva. Tako će Portal pripremati ljude za nova vremena. Tim sastancima bio je pridani mjesечно jedan dan sabranosti, a također godišnje dvaput po tri dana duhovne obnove. Za to im je marljivo birao predavače i propovjednike.

Evo što njegovi učenici kažu o svom vodi: »Kod njega me se možda najviše dojmila jednostavnost i privukla me k njemu. Nikad velikih fraza, nikad nastojanja da potrese i iznenadi« (Fabre). »Kod Oca me najviše zadivila izvanredna diskrecija i potpuno poništenje njegove osobnosti pred ciljem koji je slijedio« (Mesnard). »Za savjesti i ličnosti, ma kakve one bile, imao je najveći respekt« (Perret). »Najsigurniji temelj i najsolidniji dokaz istinitosti jednog sistema jest u kvaliteti duša koje ga najvešćuju; tako je Monsieur Portal svjedočio za Crkvu« (Simon).⁴⁶

Portal je radio i s mladeži inovjeraca. Tako je od 1905. organizirao susrete studenata univerzitetskog sjemeništa sv. Vinka Paulskog, kojemu je bio upravitelj, i pariškog protestantskog teološkog fakulteta, pa također i sa siromašnom radničkom mladeži. Jednom je napisao: »Najbolji djelatnici u Javelu bit će djeca kvarta, budemo li ih mogli odgojiti za apostolat. Možda ćemo preko 'Doma' i sindikata uspjeti formirati jezgru one elite što je tako želimo.«⁴⁷ I doista su neka od te djece postala kasnije *Dames de l'Union*. Portal je radio i s odraslim intelektualcima. A kako je pred prvi svjetski rat popuštala i stišavala se antimodernistička oluja, tako »Rue de Grenelle postaje na svoj način jedna od najživljih točaka kontakata i razmišljanja religioznog Pariza, raskršće gdje su nastavili sastajati se katolici, anglikanci, protestanti, pravoslavci, vjernici i nevjernici, laici i crkvenjaci. Portal je od nje napravio mjesto boravišta za anglikanske ili slavenske studente, polaznu točku za mlade katoličke svećenike, koje je nastavio slati u Englesku, u Rusiju i drugdje.«⁴⁸

⁴⁶ *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 17. i *Unité Chrétienne*, broj 22., svibanj 1976., str. 94.

⁴⁷ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 51.

⁴⁸ RÉGIS LADOUS, *L'émergence d'une vision oecuménique*, u *Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 92.

Osim formiranja intelektualne elite Portal će stvarati i duhovnu, koja će se potpuno posvetiti Bogu. U kolovozu 1907. pisao je: »Vjerujem da djelovanje naše intelektualne grupe treba da bude dopunjeno akcijom više praktičnom, izvršenom pogotovo preko žena. Naš rad doista neće biti živ, neće prodirjeti u sve sredine Crkve nego tek kad budu obuhvaćene žene, kad se one angažiraju i kad ga one rašire preko socijalnih djela ili, jednom riječju, izvršavanjem ljubavi shvaćene kako je razumijeva i hoće moderno vrijeme.«⁴⁹ To je njegova družba *Dames de l'Union*, koju su činile Mme Gallice i njezine suradnice. Portal je, naime, odvratio bogatu i pobožnu udovicu od namjere da uđe u neku družbu. Oko nje je sakupio petnaestak djevojaka. Tako je stvorena striktno laička zajednica bez posebnog odijela, zavjeta i pravila, osim jedinoga — raditi prema potrebama aktualne zadaće.⁵⁰ Portal ih je nadahnuo duhom Vinka Paulskoga i učinio aktivnim radnicama u službi Ljubavi te dušama molitve na službu jedinstva Crkava. Dakle, »posvećene jedinstvu Crkava preko djela ljubavi«.⁵¹ Konkretno — potpuno su se posvetile djeci i siromasima četvrti. No radile su prema potrebi u ratu, u poplavi, s izbjeglicama. Portal ih je najprije grupirao u Javelu, a onda ih je instalirao u Rue de Lourmel. Faktično su institucionalizirane 1910. kao *Dames de l'Union*, zavjetovane na rad za jedinstvo socijalnih klasa i jedinstvo Crkava: Javel je »religiozno i socijalno djelo«.⁵² Odobrio ih je kardinal Dubois 1926.

Svojoj družbi Portal je davao duboku duhovnu formaciju, to jaču jer nije imala blagodat neke već uhodane religiozne kongregacije. U tome se inspirirao instrukcijama Vinka Paulskoga. Dva puta tjedno držao im je konferencije i koristio se za to različitim auktorima. Čujmo njega samoga: »Vi ste radnice. Iz naroda ste za narod... Naš način života mora biti kao i radnički — zasluživati za svoj život... Morate biti radnice, oblačiti se i živjeti kao radnice... Ne postoji samo individualno siromaštvo nego i kolektivno... Treba da se uključite u narod, da budete narod, da dijelite njegove nevolje, učestvujete u njegovim probicima... Biti s narodom... trpjeti s njim!« Zauzvrat nisu smjele ništa tražiti. Pogotovo ne u vjerskim stvarima (krštenje, pohađanje crkve, katekizma). Tu

---

⁴⁹ YVES CONGAR, *De Fanathème au dialogue. Le Père Portal entre Vatican I et Vatican II*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 5.

⁵⁰ Zvao ih je »redovnice bez zavjeta«. — »Zavjeti, to je dobro, ali ne angažiraju nego na tri glavne točke i globalno. A 'krepost' to je potpuno druga stvar, to je usavršavanje u najmanjim detaljima.« — »Nismo mislili da bi ne nositi redovničko odijelo, ne položiti zavjete — dispenziralo od nastojanja k savršenstvu, nego da bi to, naprotiv, bio razlog više da se osobe od djela opredijele na to.« Družba stvarno nije imala drugog pravila osim onog koje bi se spontano rodilo iz potrebe posla, zadaće ili pak iz nadahnutog Portalova vodstva. (*Unité Chrétienne*, str. 57. i 46)

⁵¹ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 47.

⁵² JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 45.

ne smije biti nikakve prisile, nikakva prozelitizma. Tome pak cilju valja nastojati, osobito svojim primjerom. »Ljubite ih i poštuju! Cijenite njihovu savjest. Ne tražite religiozno prakticanje ako nemaju vjere. Ne pravite od svoje ljubavi trgovinu.« Također nije dopuštao nikakvog drugog cilja osim vjerskog: »Religija ima za cilj posvetiti sve sisteme, ali nema cilj da brani ovaj ili onaj sistem . . . Crkva je nezavisna od svakog sistema političkog i socijalnog . . . Velika je greška za crkvene ljude što kompromitiraju svoj apostolat zbog socijalnih i političkih uzroka.«⁵³ Naglašavao je neka jednostavna pedagoška načela: »Nježnost prema vašoj djeci. Ljubite ih! Vi niste nipošto nadglednice zadužene da im pazite na disciplinu, učiteljice kojima je dužnost samo poučavati ih. Vi ste njihove majke. Ta djeca su potrebna ljubavi, nježnosti, milovanja.«⁵⁴

Portalova družba bila je, dakle, neke vrste današnji sekularni institut ili replika prve institucije Vinkovih Kćeri Ljubavi kao đakonise apostolske epohe. »Sekularni institut prije tog imena. M. Portal se također tu pokazuje pretečom.«⁵⁵

Portal je duhovno vodio i mnoge druge ženske zajednice. Ideal su mu inače bile male zajednice u Crkvi, u sebi duhovno jako povezane, neorganizirane ali organične, sposobne da na licu mjesta prihvate različite inicijative koje će varirati prema potrebama i mogućnostima. A laici bi tu imali veliku ulogu. No tek je u Javelu s Mme Gallice grupirao jednu takvu malu žensku zajednicu, jednu »ecclesiolu«, prototip Crkve koju je sanjao. To je Crkva na službu ljudima, sposobna da se preispita, da doživi metanoju i obrati se, što je prethodni uvjet i obnove kršćanskog jedinstva.⁵⁶ Sa svojom zajednicom Portal je doista konkretno učinio prijelaz od vladajuće Crkve na Crkvu služenja. Govorio je: »Pogreška je naše Crkve što je u prvom redu vlast.«⁵⁷ »Zahvaljujući eksperimentu Javela, mogao je odsad pokazati svojim prijateljima konkretan model te obnove Crkve, za koju je radio već 20 godina, obnove na liniji Vinka Paulskoga, obnove bez koje mu se činilo nemogućim da se zatrpia jaz koji je dijelio katolicizam od modernog društva i drugih Crkava; ta dva problema bila su povezana u njegovu duhu. Javel je za Portalu bio prototip nove Crkve: siromašne, demokratizirane Crkve koja služi.«⁵⁸

---

⁵³ RÉGIS LADOUS, *L'abbé Portal au service des hommes*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 12—13.

⁵⁴ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 13.

⁵⁵ SOEUR CATHERINE, *Monsieur Portal et les Filles de la Charité*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 24.

⁵⁶ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 12.

⁵⁷ RÉGIS LADOUS, *L'émergence d'une vision oecuménique*, u *Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 92.

⁵⁸ RÉGIS LADOUS, *L'abbé Portal au service des hommes*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 13—14.

Portal je prvenstveno bio ekumenist. Lucidno je shvatio da je sjedinjenje glavna zadaća suvremenog kršćanstva. Zato će ta ideja nadahnuti i prožeti sav njegov rad. Tom cilju bit će usmjereno sve njegovo djelovanje. Ideji jedinstva Crkava posvetit će sav svoj život. U tom vidu stvarat će svoju ekumensku koncepciju, a to je cjelovita vizija Crkve. Naime, bitna zadaća Crkve jest približiti i dovesti ljude Bogu. U tu svrhu Crkva mora biti sveta. No zbog grijeha svojih članova ona se podijelila i zato ne može dolično voditi ljude k Bogu. Prema tome, mora se najprije obnoviti da bi se sjedinila i tako će onda uspješno izvršavati svoju glavnu misiju. U Crkvama je, međutim, veoma loše stanje. Ono se stvaralo stoljećima: tvrdoća, ukrućenost, samouvjerenost, ekskluzivnost. Svaka misli da ima pravo, da je na pravom putu, a druge da su krive za podjelu. Kršćani su se pak na to već privikli, naučili, smatraju da je to normalno. Treba ih, dakle, prodrmati, probuditi im savjesti. Oni moraju upoznati jedni druge da bi se uzljubili. Isticati ono što nas sjedinjuje, a ne insistirati na razlikama. Sjetiti se da su i druge kršćanske zajednice Kristove. Onda svijest grijeha, krivnje, odgovornosti! Za sve to potrebna je duhovna promjena, metanoja, kajanje — individualno i kolektivno. Dakle obnova svih Crkava u smislu veće vjernosti Kristovoj poruci da bi one opet mogle ostvariti njegovu zapovijed — jedinstvo. Krasno je Portal 1907. pisao gđi Gallice: »Jedinstvo koje se priprema bit će izvedeno iznutra, preko jednog novog religioznog života što se diže iz dubina kršćanstva, a pokazuje se u različitim Crkvama kao različiti izvori. No vode potječu iz istoga zdenca i one će se ponovno sakupiti da bi formirale jednu istu rijeku, koja će oplaviti svijet. To je budućnost Crkve.«⁵⁹

Portal je kao ekumenist sazrijevao, pogotovo kad je i kako je svoje ideje okušavao u praksi. Taj razvoj, rast, proširivanje lijepo se opaža dok konačno nije došao do današnje koncepcije ekumenizma. U početku, što je naravno, njegov unionizam bio je ograničen u cilju i u metodi, u teoriji i praksi. Portal je najprije imao episkopalnu viziju univerzalne Crkve. Dakle, pripadali bi joj samo oni koji vuku nasljedstvo od apostola — katolici, pravoslavci i anglikanci. Protestanti pak bili su isključeni iz tog projekta. A praktično je radio najprije samo s anglikancima. Od susreta s Halifaxom pa šest daljnjih godina sve svoje energije posvetit će njima. A i u tom suženom okviru obraćat će se malome broju. Jedinstvo će se postići — mislio je — odozgo, u vrhovima, kod poglavara, kod biskupa, teologa. Vjernici će to slijediti. Portal će tu doživjeti neuspjeh 1896. Ali neće klonuti, već će na greškama, propustima produpsti i proširiti svoju koncepciju jedinstva. Uviđa da treba početi od baze, vjernika. Kod njih

---

⁵⁹ RÉGIS LADOUS, *L'émergence d'une vision oecuménique*, u *Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 91.

valja najprije probuditi želju za jedinstvom. »Jedinstvo će se zacijelo postići iz početka od dolje.«⁶⁰ No za to će trebati nekoliko generacija. Radi toga on će formirati odgojitelje, voditelje (njegov rad sa studentima, bogoslovima, inteligencijom). Osim toga, od početka stoljeća njegov ekumenski rad protegnut će se također i na pravoslavce, pa na protestante. Tako je na koncu prvoga svjetskoga rata Portalova ekumenska ideja dosegla svoju zrelost — pravi ekumenizam, onaj na koji će službena Katolička Crkva polako i pomalo doći i prihvatiti ga tek za II. vatikanskog sabora.⁶¹

Treba svakako spomenuti i Portalovu ekumensku metodu. U već spomenutom predavanju *Le rôle de l'amitié dans l'union des Eglises* rekao je na početku: »Neka mi bude dopušteno reći onima od danas, kao i onima od sutra da postoji jedno sredstvo kako bi se ustostročile njihove sile, sredstvo duboko ljudsko, ali koje ne isključuje božansko, što ga milost oplemenjuje kao sve ono čega se ona dotakne u našoj naravi: želim govoriti o prijateljstvu.«⁶² Dakle, glavno sredstvo njegove metode jest prijateljska ljubav (l'amitié). Glavni ekumenski adut njegova djelovanja. Ovo nas zanosi i začuđuje to više što je Portal zahtijeva i provodi u vrijeme kad su među Crkvama još vladale napetosti, a gdjegdje i mržnja. Zatim Portal u predavanju najprije ukratko prikazuje takvu prijateljsku ljubav između Strossmayera i Solovjeva. A onda će potanko divno opisati ljubav i prijateljstvo između njega i Lorda Halifaxa. Sam kaže: »U našim poslovima, ako smo mogli postići kakve dobre rezultate, poslije Boga, to treba da zahvalimo prijateljstvu koje nas je spajalo, Lorda Halifaxa i mene.«⁶³ Guitton se sjeća Portalove poruke: »U ovom radu za jedinstvo Bog se služi ljubavlju čovjeka za čovjeka, to će reći prijateljstvom i dapače tim dijadama, koje su posebna prijateljstva između dvaju duhova.«⁶⁴ Pravoslavni arhiepiskop Mélija kaže o Portalovoj metodi: »Metoda spontano postavljena i svjesno potvrđena bila je ova: prijateljstvo u direktnim kontaktima s osobama koje su sposobne da zajedničkim naporom privuku cjelinu odgovarajućih Crkava.«⁶⁵ Anglikanac A. M. Allchin piše: »U toj povijesti ima, međutim, jedan element koji se već jasno ističe: to je važnost osobnih kontakata, taj Božji dar koji je pri-

---

⁶⁰ Pismo Portala Lordu Halifaxu u prosincu 1901.

⁶¹ Taj rast i zrelost vidjet će se i u Portalovu izdavačkom radu. Godine 1893. piše brošuru *Les ordinations anglicanes*, 1895. pokreće *Revue anglo-romaine*, a 1904. *Revue Catholique des Eglises*, kojoj je cilj »pružati informacije o povijesti, nauci, ustrojstvu i aktivnosti raznih kršćanskih Crkava«. U toku izlaženja ove posljednje od 1908. u njoj je od 152 članka bilo 28 članaka potpuno posvećenih protestantizmu, 31 pravoslavlju, a 22 anglikanizmu, dok ih 40 tretira problem odnosa Crkve i države. A članci će biti potpisani od katolika, pravoslavaca, anglikanaca i protestanata. (RÉGIS LADOUS, *Portal et les Protestants français*, u *Unité des Chrétiens*, str. 32.)

⁶² Abbé F. PORTAL, spomenuti članak, str. 13.

⁶³ Abbé F. PORTAL, spomenuti članak, str. 18.

⁶⁴ JEAN GUITTON, navedeni članak, str. 23.

⁶⁵ Archiprêtre ELIE MÉLIA, navedeni članak, str. 28.

jateljstvo među kršćanima odijeljenih tradicija. Teško je pretjerati vrijednost toga osobnog veza između Portala i Halifaxa za razvoj odnosa među našim dvjema Crkvama.« I nastavlja: »U tom gibanju prema jedinstvu takvi susreti i takva prijateljstva, duboka, radosna, ali također i skupa, kriju osobitu vrijednost, koja potom može rasti. Osobni susreti imaju, može se reći, sakramentalnu vrijednost.«⁶⁶

Druga važna stvar u Portalovoj metodi jest susret. Yves Congar piše: »Susret je sretanje drugoga. Onaj Portala s Halifaxom bio je susret drugog duhovnog svijeta, svijeta anglo-katolicizma... Crkva u svom stanju i u svojoj svijesti tvrđave nije priznavala drugih nego kao izvanjske Gradu istine, kao protivnike koje treba pobiti i potući. Susretom na Madeiri otvorio se o. Portalu u pozitivnom i simpatičnom duhu pristup jednom drugom duhovnom svijetu.«⁶⁷ U susretu pak dolazi do konverzacije, razgovora, dijaloga. Sugovornici se sve više shvaćaju, razumijevaju, dopunjuju, otkrivaju, darivaju i na kraju ljube. »Dobar razgovor, prema Portalu, ide do prodiranja sa svom pronicavošću, koju daje ljubav, u mentalitet drugoga i tu traži i s veseljem otkriva... uvjerenja... plemenitost... klice, da bi upravio njihov rast prema potpunom svjetlu.«⁶⁸ U dijalogu Portal ima svoju taktiku: »Da bismo povelj diskusije, treba da tražimo zajednički teren na koji svaka strana može staviti nogu a da ne ustupi svojih tobožnjih prava... niti da se dotiču razdražujuća pitanja.«⁶⁹ I dalje: »Nije to kompromis što se traži, nego objašnjenja objiju strana.«⁷⁰ A »uvijek tražiti rješenje, prema misli kardinala Wisemana, po razjašnjenjima a ne poricanjima putem sjedinjavanja, a ne podčinjavanja.«⁷¹ Za razgovor upotrijebiti sve, samo to usmjeriti k već određenom našem cilju. Počujmo opet Portala kako priča o svojim kozerijama s Halifaxom na Madeiri: »U beskrajnim ćaskanjima ili, radije, pravim razgovorima naše su se duše izljevale jedna u drugu, da bi se prisno sjedinile. Povijest, književnost, teologija, duhovnost... govorili smo pomalo o svemu, ali sve nas je vodilo središtu — našem Gospodinu, nesretnim podjelama...«⁷² Portal je doista doveo dijalog do savršenstva — susret u prijateljskoj ljubavi s razgovorom do sjedinjenja. Time je dao uzorni obrazac kasnijeg ekumenskog dijaloga. Zato ga njegov biograf Jean Bernad s pravom naziva »apostolom konverzacija«.

---

⁶⁶ A.M.ALLCHIN, *Le P. Portal Hommage anglican*, u *Unité Chrétienne* broj 42., svibanj 1976., str. 62. i 63.

⁶⁷ YVES CONGAR, navedeni članak, str. 4.

⁶⁸ JEAN BERNAD, *Les Conversations, de Madère à Malines*, u *Unité des Chrétiens*, broj 22., travanj 1976., str. 6—7.

⁶⁹ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 9.

⁷⁰ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 9.

⁷¹ JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 9.

⁷² JEAN BERNAD, navedeni članak, str. 6.

Treba istaknuti i neke specifičnosti Portalove teološke vidovitosti u vezi s jedinstvom Crkava. Tako s područja ekleziologije. Portal je već onda smatrao da je temelj, bit pripadanja Crkvi sakrament krštenja. On piše: »Karakter krštenja je prva i temeljna forma po kojoj je uspostavljeno tijelo Crkve te ustraje u svom biću... Slijedi da nijedan valjano krštenički čovjek ne može, dok živi na zemlji, biti potpuno lišen dostojanstva člana tijela Crkve.« I nastavlja: »Ništa se, dakle, ne protivi tome što smo i protestante gledali kao udove mističnog tijela Kristova.«⁷³ Ili: »Ako je jedan protestant kršten, on posjeduje duh Božji... život koji jedino vrijedi, to je život duha Božjega.«⁷⁴ Jedna od osnovnih ideja članka *Revue catholique des Eglises* bila je nužnost reforme Katoličke Crkve i u koncepciji univerzalne Crkve kao organskog jedinstva svih krštenika u Kristovu Tijelu.

Značajne su Portalove teze i u pogledu praktičnog ekumenizma. Tako je on odmah na početku stavio u pitanje »individualne konverzije« u kojima se onda s katoličke strane vidio put »povratka jedinstvu«. Kao i Lord Halifax te kardinal Mercier, Portal je zastupao korporativno, organsko sjedinjenje kršćana na nivou Crkava (*l'union en corps, corporate reunion, unio in corpore*), a ne pojedinačne ili grupne prelaske. Nije on ovima nipošto osporavao zakonitost i vrijednost, razumije se, isključivši bilo kakav prozelitizam, ali je smatrao da vode u ćor-sokak. Naime, kod onih što ostaju izazivlju reakciju, uzmak, nelagodnost, otvrdnuće i zatvaranje, što sve priječi nove prelaske. Osim toga, tako odlaze oni najbolji, koji bi upravo trebali predvoditi k sjedinjenju stvarajući pozitivnu klimu. Sjedinjenje nije u tom da Katolička Crkva apsorbira druge, gutajući im postupno članove. Prema tome, jedini pravilni put jest korporativno sjedinjenje jer tu se respektiraju istina i ljubav, bez kojih bi sjedinjenje bilo lažno i labavo, pa gotovo čak i nekakvo izdajstvo. Spominjani pravoslavni teolog Méliá piše: »Novost i unutarnja vrijednost ekumenske akcije poduzete od oca Portala sastojale su se u traženju ponovnog ujedinjavanja kršćana na razini Crkava, a ne pojedinaca ili skupina više ili manje indiferenciranih: to je sjedinjenje Crkava *in corpore* što je bilo cilj.«⁷⁵

Već smo vidjeli kako je poslije neuspjeha 1896. Portal promijenio taktiku svoga ekumenskog djelovanja. Tada je, naime, definitivno odbacio ideju da će početni elan doći s vrha. Za jedinstvo Crkava treba najprije oduševiti i pokrenuti vjernike, a oni će onda dalje gurati hijerarhiju dok je ne osvijeste te ona prihvati odgovornost i povede inicijativu. U svom »duhovnom testamentu« Portal će detaljizirati i konkretizirati djelovanje baze: »Nije dovoljno za vas, katolici, da hoćete jedinstvo i da za nj

⁷³ *Revue Catholique des Eglises*, tome V, 1908, page 226.

⁷⁴ RÉGIS LADOUS, spomenuti članak, str. 31.

⁷⁵ *Revue Catholique des Eglises*, tome V, 1908, page 226.

radite; treba naći i drugih radnika, a naći ih valja također i među našom odijeljenom braćom. Oni postoje. Svuda ima kršćana koji žedaju jedinstva. Naći ih, povezati se s njima u svom povjerenju i lojalnosti, to je prvi korak. Najbolji način je učiti na teškoćama i naučiti kako se mogu riješiti. Tako ćete moći u različitim Crkvama uspostaviti kao neke »čelije«, čiji će članovi imati iste želje kao i vi, a po njima i po vama proširit će se točke približavanja.«⁷⁶

U međuvremenu pak treba formirati posebne djelatnike, propagatore, jednostavno: apostole jedinstva. God. 1908. Portal je pisao: »Moram raditi . . . da za Crkvu formiram apostole sutrašnjice, radnike i radnice sposobne da shvate nova vremena.«⁷⁷ A kakav mora biti apostol jedinstva, opisao je u svom »testamentu«: »Jedinstvo Crkava, naime, ne može se postići nego preko pravih apostola, to će reći preko ljudi vjere, koji k tome upotrebljavaju nadnaravna sredstva: molitvu, izvor milosti, ljubav koja daje razumijevanje duša također onih od kojih smo odijeljeni; poniznost koja čini da priznamo naše pogreške i naše krivnje.«⁷⁸ I nastavlja: »Trebalo, dakle, da radnici sjedinjenja budu pravi apostoli, raspoloženi raditi, pa također i trpjeti.«⁷⁹ Nadalje, apostol mora biti nepokolebiv u nadi čak nemogućega. Guitton navodi: »Abrahamovska maksima *nadati se protiv nade* bijaše konstantni aksiom Portala. Smatrao je da taj aksiom mora nadahnjivati one koji se posvećuju onome što se sada zove ekumenizmom.«⁸⁰ A formirao je buduće apostole u bogoslovijama i među studentima, od laika i klerika, jednako inteligencije, kao i običnih ljudi, na kružocima, sastancima, konferencijama, duhovnim obnovama.

U svom ekumenskom zalaganju Portal će upotrijebiti i suvremeno sredstvo — tisak. Već smo spomenuli brošuru *Les ordinations anglicanes*, pa časopise *Revue anglo-romaine* i *Revue Catholique des Eglises*. Navedimo jedan lijep citat iz prvog časopisa. U nastupnom broju 1895. napisao je Portal kao program: »Svi mi učestvujemo u idejama tolerancije i slobode koje su bile nepoznate našim ocima, a koje su danas općenite . . . Moramo ući u mirno kretanje naše epohe i pomagati ga svim svojim silama. Održavati danas stav borbe bilo bi zločinački . . . Sve i pobijajući, ako ima razloga, našu odijeljenu braću, pa i konstatirajući, kada bude trebalo, njihove krivnje, njihove greške, ili neispravno stanje njihove Crkve, mi ćemo s radošću priznati ono što je kod njih dobro, istinito, pobudno. Mi ćemo s njima ući u saobraćaj sa svih dobrih strana kao s isto toliko točaka kontakta. Malo-pomalo proširit ćemo površinu tih raz-

---

⁷⁶ Abbé F. PORTAL, navedeni članak, str. 18.

⁷⁷ P. MICHALON, navedeni članak, str. 8.

⁷⁸ Abbé F. PORTAL, navedeni članak, str. 12.

⁷⁹ Abbé F. PORTAL, navedeni članak, str. 13.

⁸⁰ JEAN GUITTON, navedeni članak, str. 22.

ličitih točaka i na koncu ćemo stići do savršenog prijanjanja dvaju tijela, do potpunog jedinstva.«⁸¹ Iste ideje, samo usavršene i proširene na sve odijeljene kršćane, zastupat će i kasniji časopis. Njegov osnovni ton bit će prema Régis Ladousu: objaviti rođenje jednog pokreta koji mora dominirati kršćanstvom 20. stoljeća te utvrditi potrebne uvjete ponovne uspostave vidljivog jedinstva: a to je obnova svih Crkava u smislu veće vjernosti Kristovoj poruci.⁸² RCE će ujedno nastojati da prebrodi i nadvlada dvije krize tada zajedničke svim Crkvama: krizu odnosa Crkva-država te modernističku krizu.⁸³

*

»Da bi bolje sudjelovao u ostvarenju Božjeg djela, Portal je htio odgovoriti potrebama jedne nove epohe. Cijela zbirka njegovih tekstova, uistinu neobičnih, pokazuje smjer njegovih aktivnosti. On je doista preteča u svim pravcima.« Tako kaže Jean Bernad.⁸⁴ Zaista, kao da je Portal predosjećao II. vatikanski sabor. On je njegov vizionar. Živio je koncil 50 godina prije njega. I koncil mu je dao potvrdu i pravo. Naime, ostvaruju se sve Portalove zamisli. »Ono što je izgledalo gotovo ludost bilo je uistinu mudrost, san jednog dana postaje stvarnost drugoga.«⁸⁵ Ali Portal je prvenstveno ekumenist. Zato su sve njegove djelatnosti konačno centrirane na jedno: jedinstvo kršćana. Portal je preteča, otac, prorok i apostol katoličkog ekumenizma. »Više nego ijedan drugi katolik on je pridonio rođenju ekumenskog pristupa problemu jedinstva.«⁸⁶ Skupo je, doduše, platio svoju profetsku smjelost, ali se zato mi danas obilno koristimo njome.

---

⁸¹ YVES CONGAR, navedeni članak, str. 4.

⁸² RÉGIS LADOUS, *L'émergence d'une vision oecuménique*, u *Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 90.

⁸³ Iskustvo stečeno u RCE poslužit će kasnije Dom Lambertu Beauduinu za časopis *Irénikon*, osnovan 1926. Osim savjeta i uputa, Portal je na zamolbu Redovnika jedinstva izabrao časopisu i ime. (*Unité Chrétienne*, broj 42., svibanj 1976., str. 94.)

⁸⁴ Jean Bernad, *Aumônier d'ACO, nous parle du P. Portal*, interview u *Unité des Chrétiens*, br. 22., travanj 1976., str. 33.

⁸⁵ JACQUES DASSEAU, navedeni članak, str. 2.

⁸⁶ RÉGIS LADOUS, navedeni članak, str. 94.